

49. ZAGREBŠKA SLAVISTIČNA ŠOLA

V organizaciji Oddelka za kroatistiko Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu je med 16. in 22. avgustom 2021 v Dubrovniku potekala 49. Zagrebška slavistična šola, namenjena tujim slavistkam_om, z naslovom *Binarnosti in nasprotja v hrvaškem jeziku, književnosti in kulturi*. Predsednica seminarja je bila izr. prof. dr. Tatjana Pišković, ki je s tem dogodkom zaključila svoj štiriletni mandat seminarske vodje.

Po odpovedi Zagrebške slavistične šole leta 2020 zaradi pandemije korona virusa je bil 49. seminar organiziran v okrnjeni obliki, in sicer tako z vidika časa trajanja (seminar je namesto običajnih dveh tednov trajal en teden) kot števila udeležениh. Slednjih je bilo 34, pri čemer je polovica prihajala iz študentskih vrst, druga polovica pa je bil profesorski oziroma raziskovalni kader.

V dopoldanskem času so potekali lektorati hrvaščine v dveh skupinah (z Ivo Dragičević in dr. Igorjem Markom Gligorićem) in štirje tematski proseminarji. Književni proseminar, ki ga je vodila doc. dr. Lana Molvarec, se je osredotočal na binarizme v hrvaški poeziji in prozi 20. in 21. stoletja. Izredno zanimiv je bil jezikoslovni proseminar, ki ga je vodil eden najaktualnejših hrvaških književnikov, sicer jezikoslovec, izr. prof. dr. Kristian Novak, v okviru katerega smo se udeležence_ci ukvarjali z metodo polstrukturiranih sociolingvističnih intervjujev in izdelovali jezikovne biografije. Proseminar, ki ga je vodil doc. dr. Nikola Koščak, je bil posvečen stilistiki, natančneje grafostilistiki. Četrty proseminar pa je bil posvečen raziskovanju zgodovine dubrovnške književnosti in zgodovine Dubrovnške republike v zgodnjem novem veku, vodila pa ga je doc. dr. Ivana Brković.

Članice organizacijskega odbora: izr. prof. dr. Tatjana Pišković, doc. dr. Lana Molvarec, doc. dr. Iva Nazalević Čučević in izr. prof. dr. Maša Kolanović so pripravile izredno bogat izbor predavanj uglednih hrvaških in tujih strokovnjakinj_ov z različnih področij.

(1) Serijo predavanj je odprla izr. prof. dr. Lahorka Plejić Poje, ki je spregovorila o binarizmi v opusu »zadnjega velikega pesnika starega Dubrovnika« Ignjata Đurđevića (1675–1737). (2) Prof. dr. Mateo Žagar je v okviru predavanja z naslovom *Cirilica: komu mati, komu mačeha?* predstavil zgodovino slovanskega in hrvaškega pismenstva, s poudarkom na cirilskem pismenstvu srednjejužnoslovanskega prostora. V predavanju je med drugim opozoril na velik korpus cirilskega pismenstva v hrvaški kulturi, pri čemer je kot njegove pomembnejše spomenike oziroma spomenike s sledovi cirilice ali ciriličnim vplivom izpostavil *Libro od mnogijeh razloga, Poveljo Kulina bana, Povaljsko listino, Supetarski ulomak, Ofičje Blažene Djeve Marije in Baščansko ploščo*. (3) Prof. dr. Bernardina Petrović je predavala o t. i. enantiosemitiji v hrvaščini, jezikovnem fenomenu nasprotnih pomenov v okviru ene besede, npr. *Kako si pametan!, Baš ti hvala!*, pri katerih je stavčna intonacija indikator, za kateri pomen gre, ali pa glagol *izluđivati*, ki lahko pomeni tako 'razburjati (koga)' kot 'očarati (koga)', oz. pridevnika *bolestan* in *brutalan*, ki v slengu pomenita 'izjemen, odličen'. Jezikovni pojav je kot enantiosemitijo prvič poimenoval Vikentij Ivanovič Šercl (Vincenz Scherzl) konec 19. stoletja, raziskave fenomena pa so se razmahnile zlasti v 60. in 70. letih 20. stoletja v ruskem jezikoslovju. (4) Izr. prof. dr. Tomislav Brlek je predaval o modernosti in zgodovinskosti literarnega besedila, pri čemer je izhajal iz teze, da je literarno besedilo glede na vsakršno bralsko realizacijo po definiciji vedno zaznamovano z modernostjo. Za problematično je označil obravnavanje literarnih besedil v okviru literarne zgodovine kot entitet, ki so enkratno umeščene v svoj čas. (5) Predavanje doc. dr. Eveline Rudan se je osredotočalo na binarizme vidnega in slušnega zaznavanja v kontekstu

literature. Med drugim je opozorila na dva različna pristopa analize ustne književnosti, pri kateri (a) filološki princip k njej pristopa zgolj v zapisani obliki, (b) folkloristični in neofolkloristični pristop pa se ne osredotoča zgolj na zgodbe, ampak tudi na proces pripovedovanja. (6) Doc. dr. Iva Nazalević Čučević je v predavanju *Minus in minus dasta plus* govorila o dvojnem zanikanju v hrvaščini. Ločila je t. i. nikalno zlaganje od dvojnega zanikanja. Pri prvem je stavčno zanikanje pogoj, da v povedi nastopajo nikalni izrazi, npr. *nitko, ništa, nikada*, pomen izjave pa je pri tem vedno negativen, saj obstaja zgolj eno logično zanikanje (tudi v primeru *Nitko nikada nikomu to nije rekao*). Na drugi strani pa je pomen izjave pri dvojnem zanikanju trdilen, saj se obe zanikanji izničita: *Nije se ponašao nepristojno*. (7) Prof. dr. Mislava Bertoša, ki se ukvarja z onomastiko, sociosemiotiko, semiologijo, analizo diskurza ter jezikom in spolom, se je v predavanju posvetila analizi diskurza hrvaške psihiatrije, in sicer v korpusu besedil, ki so bila objavljena v *Lječničkem vjesniku*. Osredotočila se je na besedila o očetomoru. Teoretski okvir za analizo psihiatričnega diskurza je postavil Michel Foucault, ki je kot razlagalni model psihiatrije zgodnjega obdobja uporabil prav binarnost. Tudi zgodnji diskurz hrvaške psihiatrije je poznal le nasprotje (*oseba je*) *duševno bolna – ni duševno bolna*, v 20. letih 20. stoletja pa je prišlo do spremembe. Od takrat naprej so se razlogi za kazniva dejanja namreč začeli iskati v psihopatiji, ki ni veljala za duševno bolezen, temveč za nezmožnost obvladovanja lastnih nagonov. (8) Prof. dr. Tvrtko Vuković je svoje predavanje naslovil *Ena in ena sta vsaj tri: binarna logika in njen preklc v hrvaški poeziji od Matoša do Maleša*. Predavatelj je opozoril, da binarna logika sicer poenostavi sistematizacijo, vendar je lahko tudi nevarna, saj hkrati zmanjšuje kompleksnost resničnosti. V 60. letih 20. stoletja se je v želji po problematiziranju tovrstnih binarnih nasprotij v literarni teoriji pojavila Derridajeva dekonstrukcija. Slednje je predavatelj ilustriral z analizo pesmi *Tijelo i mi* Antuna Branka Šimića. (9) Naslov predavanja izr. prof. dr. Marine Protrka Štimec je bil *Heretiki in sanjači: nasprotja in binarnosti na prelomu stoletja*. Čas 19. stoletja je zaznamovan z oblikovanjem konceptov nacije, jezika in književnosti, Ivan Gundulić je postal prvi kanoniziran hrvaški avtor, zgodovinski ep *Smrt Smail-age Čengića* Ivana Mažuranića pa prvo sodobno kanonizirano hrvaško besedilo, vzpostavila se je tudi litrarna kritika, začele so delovati številne hrvaške kulturne ustanove (npr. zagrebško *Hrvatsko narodno kazalište*). Nasprotja, ki so zaznamovala ta čas, so: *klasično – narodno, preteklost – sedanjost, visoka – nizka književnost* in tudi *patriotizem – svetovljanstvo*. (10) Predavanje o antonimiji v hrvaški toponimiji in antroponimiji je izvedla prof. dr. Anđela Frančić. Osredotočila se je zlasti na antonimne sestavine krajevnih imen (*Desno Trebarjevo – Lijevo Trebarjevo, Mala Paklenica – Velika Paklenica, Veliki Brijun – Mali Brijun, Novigrad – Starigrad* ipd.). (11) Prof. dr. Tvrtko Jakovina je predaval o binariziranih *vzhod – zahod, evropski – neevropski svet* na primeru Titove Jugoslavije v času hladne vojne. Po prekinitvi stikov s Sovjetsko zvezo leta 1948 je Jugoslavija namreč začela s »hibridno politikom«: kljub svoji socialistični ureditvi je iskala podporo na Zahodu, svojo aktivno politiko pa je v razdeljeni Evropi lahko realizirala zunaj nje, in sicer v Gibanju neuvrščenih. (12) Serijo predavanj je zaključil gostujoči predavatelj izr. prof. dr. Maciej Czerwiński z Jagelonske univerze v Krakovu s predavanjem *Slika druge svetovne vojne v hrvaškem in srbskem zgodovinskem imaginariju*. V njem je izpostavil, kako vojna vedno prinese radikalizacijo binarnega razumevanja sveta, po njej pa se začne nova vojna, in sicer vojna za zgodovinski spomin.¹

V seminarskem tednu je ob poznih popoldnevih sledil izredno raznolik in dobro premišljen dodatni program: od vodenih ogledov dubrovniškega starega mestnega jedra, dubrovniškega obzidja, trdnjave Lovrijenac, otokov Lokrum, Šipán in Lopud, izjemno zanimivih razstav moderne in sodobne umetnosti v Umetniški galeriji Dubrovnik, predstave *Jugo* režiserja Davorja

¹ V odstavku so bili uporabljeni tudi podatki iz besedil, dostopnih na <https://hrvatskiplus.org/article.php?id=2610&naslov=49-hrvatski-seminar-za-strane-slaviste>, avtorice Lucije Stahor in Nine Nodilo.

Mojaša v študentskem gledališču Lero, ki je potekala v dubrovniškem govoru, predstave *Tramvaj Poželenje* z odlično igralsko zasedbo, zlasti Senko Bulić, v režiji Paola Tišljarića v Gledališču Marina Držića, filmske projekcije *Dnevnika Diane Budisavljević* režiserke Dane Budisavljević, ki je predstavil zgodbo o ženski, ki je med drugo svetovno vojno iz ustaških taborišč rešila na tisoče otrok, do literarnega večera s hrvaškimi književnicami Oljo Savičević Ivančević, Evelino Rudan, Moniko Herceg in Mašo Kolanović. Čas izvedbe seminarja je odlično sovpadel s potekom 72. Dubrovniškega poletnega festivala (*Dubrovačke ljetne igre*), v okviru katerega si je bilo mogoče udeležiti še kakšnega dodatnega kulturnega dogodka.

Iz Slovenije se je od leta 1972, ko je potekal prvi seminar, Zagrebške slavistične šole udeležilo 74 slavistk_ov, njene 49. izvedbe pa sva se na povabilo organizatork udeležila izr. prof. dr. Đurđa Strsočglavec s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in doc. dr. Boris Kern z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

49. Zagrebška slavistična šola je bila s svojim ambicioznim programom, pomembnimi in relevantnimi temami ter izredno uspešno izvedbo nedvomno odlična priložnost za širjenje znanj, hkrati pa tudi izvrstna promocija hrvaškega jezika, književnosti, kulture in zlasti tudi znanosti. Udeleženke_ci si jo bomo med drugim zapomnili po izjemnem pedagoškem kadru, izredni srčnosti vseh sodelujočih pri izvedbi seminarja in organizacijski brezhibnosti, seveda pa je svoje vsekakor pridodal tudi vedno atraktiven Dubrovnik. Med udeleženiimi so se stkala nova poznanstva in revitalizirala nekatera stara, kar nedvomno odpira možnosti za različna sodelovanja v prihodnje.

Več informacij o 49. Zagrebški slavistični šoli najdete na spletni strani: <https://hrvatskiplus.org/article.php?id=2610&naslov=49-hrvatski-seminar-za-strane-slaviste>

Boris Kern

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

boris.kern@zrc-sazu

DOI 10.57589/srl.v70i1.3998